

Helsingin kaupunki
Kasvatus ja koulutus
Suomenkielinen työväenopisto

OPETUSSUUNNITELMA 2020

Yleinen osa

Sisällys

1. Johdanto	2
2. Työväenopiston tehtävä ja arvoperusta	3
2.1 Tehtävä	3
2.3 Toiminta-ajatus ja arvot	4
3. Helsingiläisten opisto – opetuksen lähtökohdat	6
3.1 Oppimiskäsitys	6
3.2 Oppimistarpeet ja kohderyhmät	6
3.3 Opetuksen tavoitteet ja painotukset	7
3.4 Yhteistyö ja kehittäminen	9
4. Opetuksen järjestäminen	10
4.1 Opetusmuodot ja -menetelmät	10
4.2 Oppimisympäristöt	11
4.3 Arviointi ja osaamisen tunnustaminen	12
5. Ainealat	13

1. Johdanto

Helsingin suomenkielisen työväenopiston opetussuunnitelman yleinen osa määrittelee opiston perustehtävän ja linjaa opiston toimintaa. Opetussuunnitelma on pedagogisen ohjauksen, suunnittelun ja johtamisen väline, jossa esitellään opetukseen vaikuttavat tekijät ja sen tavoitteet.

Opetussuunnitelma on opetuksesta vastaavan henkilöstön ammatti-identiteetin ja itseymmärryksen tuki sekä toimintaa kehittävän dialogin mahdollistaja. Opetussuunnitelma auttaa henkilöstöä, opiskelijoita, päättäjiä ja sidosryhmiä saamaan kokonaiskuvan opiston opetuksesta. Opetussuunnitelmatyöhön osallistuu koko opiston opetushenkilökunta. Se on prosessi, jossa asiasta käytävä keskustelu on itsessään osa tavoitetta. Keskustelut vahvistavat henkilökunnan yhteistä näkemystä opiston tehtävästä ja pedagogisista periaatteista.

Opiston ensimmäinen yleinen opetussuunnitelma hyväksyttiin vuonna 2014. Opetussuunnitelmatyön käynnistyminen kytkeytyi tuolloin opistossa toteutettuun organisaatiomuutokseen. Uudistettu organisaatio ja johtosääntö toivat silloin esiin tarpeen opetussuunnitelman tekemiseen. Tämä opetussuunnitelma on päivitys, joka on laadittu lukuvuoden 2019–2020 aikana. Tämän lisäksi erillisissä ainealakohtaisissa opetussuunnitelmissa kuvataan tarkemmin ainedidaktiset sisällöt ja tavoitteet.

Opiston ensimmäinen rehtori Zachris Castrén määritteli vapaan sivistystyön viisi periaatetta seuraavasti: opiskelijan itsemääräämisoikeus ja opistojen itsehallinto; yleissivistys tehtäväalueena; opetuksen tieteenomaisuus, puolueettomuus ja henkinen ilmapiiri; ihmisyyden arvopäämääränä. Nämä toimivat edelleen opetussuunnitelmaa ohjaavina periaatteina, mutta niitä sovelletaan 2020-luvun Helsinkiin. Opetussuunnitelma elää ajassa, ja sitä päivitetään jatkossakin tarpeen mukaan.

2. Työväenopiston tehtävä ja arvoperusta

2.1 Tehtävä

Helsingin suomenkielinen työväenopisto on Helsingin kaupungin ylläpitämä kansalaisopisto, jonka toimintaa säätelee laki (632/1998) ja asetus (805/1998) vapaasta sivistystyöstä. Lain mukaan tehtävä on seuraavanlainen:

Vapaan sivistystyön tarkoituksena on järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Vapaana sivistystyönä järjestettävän koulutuksen tavoitteena on edistää ihmisten monipuolista kehittymistä, hyvinvointia sekä kansanvaltaisuuden, moniarvoisuuden, kestävän kehityksen, monikulttuurisuuden ja kansainvälisyyden toteutumista. Vapaassa sivistystyössä korostuu omaehtoinen oppiminen, yhteisöllisyys ja osallisuus. (29.12.2009/1765 1§)

Laki määrittelee kansalaisopistot paikallisiin ja alueellisiin sivistystarpeisiin pohjautuviksi oppilaitoksiksi, jotka tarjoavat mahdollisuuksia omaehtoiselle oppimiselle ja kansalaisvalmiuksien kehittämiseksi (29.12.2009/1765 2§).

Opetus- ja kulttuuriministeriön Helsingin kaupungille myöntämä työväenopiston ylläpitolupa määrittelee opiston koulutustehtävän näin:

Helsingin työväenopisto järjestää vapaan sivistystyön arvojen pohjalta koulutusta, jonka tavoitteena on tukea yksilön omaehtoista kehittymistä ja hyvinvointia sekä osallisuutta ja valmiuksia toimia yhteisöissä ja muuttuvassa yhteiskunnassa. Opiston koulutuksen painoalueet ovat vieraat kielet, musiikki ja kuvataide, käsityö, tietotekniikka, kirjallisuus- ja näyttämöaineet, yhteiskunnalliset aineet, luontoon ja ympäristöön liittyvät aineet, kotitalous, hyvinvointi ja terveys sekä oppiainerajat ylittävät teemat. Opisto järjestää suomen kielen koulutusta maahanmuuttajille.

Myös muissa kuin edellä luetelluissa oppiaineissa voidaan järjestää opetusta, joka pohjaa vapaan sivistystyön arvoihin ja tehtävään. Tällä hetkellä opetusta tarjotaan myös liikunnassa, mediassa ja äidinkielessä. Lisäksi vuonna 2018 tehdyn lakimuutoksen myötä opiston uudeksi tehtäväksi on tullut järjestää aikuisten maahanmuuttajien luku- ja kirjoitustaidon koulutusta. Siinä opetus perustuu Opetushallituksen antamaan opetussuunnitelmasuosituksen. Lisäksi opisto voi järjestää myös taiteen perusopetusta aikuisille (Laki taiteen perusopetuksesta 633/1998), jota järjestetään valtakunnallisen taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman mukaisesti. Opisto voi järjestää myös avointa yliopisto-opetusta (Yliopistolaki 558/2009).

Vapaan sivistystyön tehtävä ja opetuksen sisältö on aina kytkeytynyt kulloinkin vallitsevaan yhteiskunnalliseen tilanteeseen. Kansalaisopistot ovat oppilaitosmuotoina joustavia ja helposti muuntautuvia toimijoita, jotka tukevat osaltaan yhteiskunnallista muutosta ja vastaavat kansalaisten muuttuviin sivistystarpeisiin.

Työväenopisto kuuluu Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimialaan ja on osa lukion, ammatillisen koulutuksen ja vapaan sivistystyön palvelukokonaisuutta. Opiston toimintaa ohjaavat Helsingin kaupunginvaltuusto sekä Helsingin kasvatus- ja

koulutuslautakunta. Valtuusto hyväksyy valtuustokausittain kaupunkistrategian ja vuosittain talousarvion. Lautakunta määrittelee opistolle toimintakehyksen, jonka sisällä opisto linjaa toimintaansa itsenäisesti. Lautakunnan tehtävänä on valvoa, että opiston toiminta pysyy talousarvion puitteissa ja täyttää kaupunginvaltuuston ja kaupunginhallituksen sille asettamat tavoitteet. Lautakunnan suomenkielinen jaosto hyväksyy opiston opetussuunnitelman ja käsittelee vuosittain opiston opinto-ohjelman.

Kasvatuksen ja koulutuksen toimialalla työväenopisto vastaa jatkuvasta oppimisesta ja elinikäisestä oppimisen polusta yhteistyössä varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitosten kanssa (liite 1). Opisto toteuttaa toiminnassaan Helsingin kaupunkistrategiaa sekä kasvatuksen ja koulutuksen toimialaa koskevia strategisia toimenpiteitä kuten esimerkiksi maahanmuuttajien koulutuksen kehittämistä, digitalisaation edistämistä sekä hiilineutraaliuteen pyrkimistä.

2.3 Toiminta-ajatus ja arvot

Opiston toiminta-ajatus on tarjota aikuisille itsensä kehittämisen ja elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia – tietoa, taitoa, elämyksiä – sekä edistää yksilön ja yhteisön hyvinvointia vapaan sivistystyön periaatteiden pohjalta.

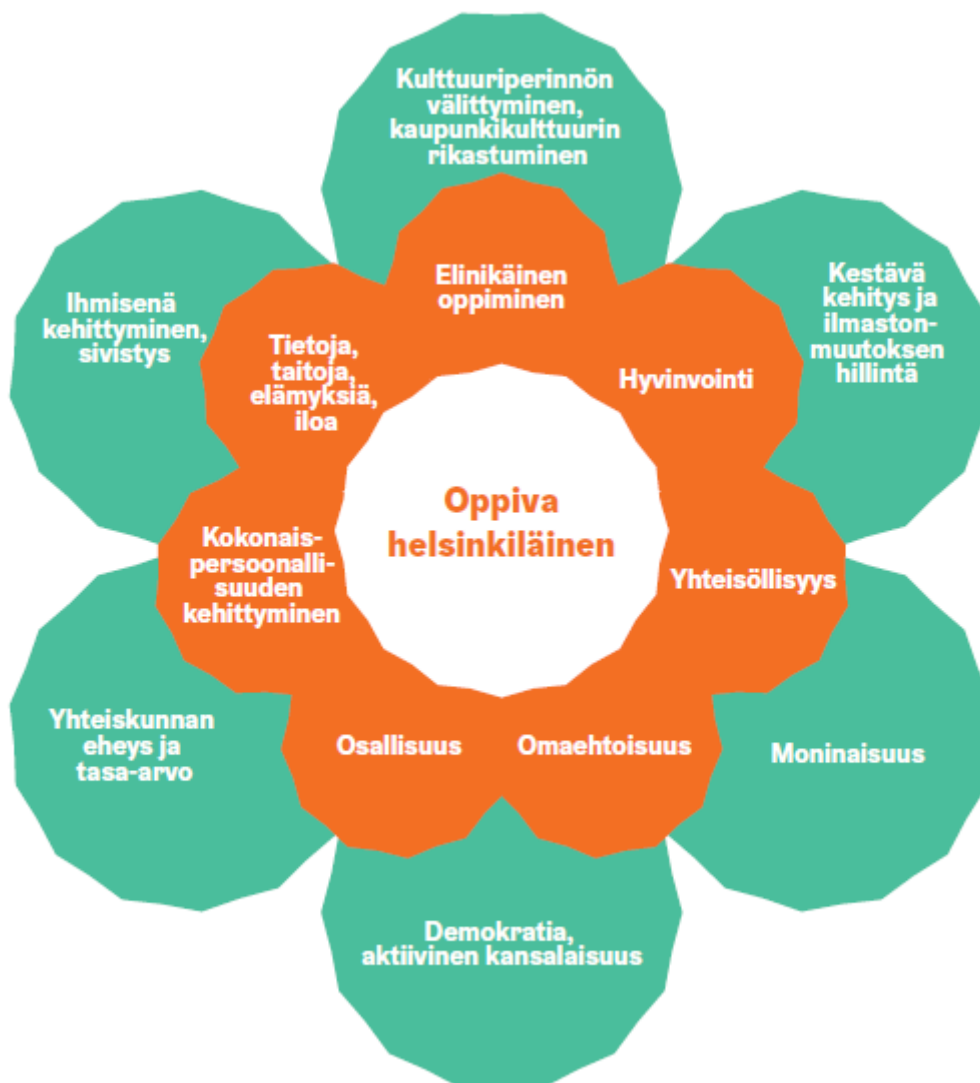
Helsingin työväenopisto on vuonna 1913 perustettu vapaan sivistystyön oppilaitos ja kulttuuritoimija, joka tarjoaa kuntalaisille omaehtoisia oppimismahdollisuuksia ja kulttuurielämyksiä kieli-, tieto-, taito- ja taideaineissa. Opisto edistää toiminnallaan demokratiaa ja osallisuutta, kotoutumista, kokonaispersoonallisuuden kehittämistä sekä fyysistä, psyykkistä, sosiaalista ja kulttuurista hyvinvointia.

Opiston toiminta ja opetussuunnitelma pohjautuvat vapaan sivistystyön arvoperustaan, jossa korostuvat ihmisen elinikäinen oppiminen, yhteiskunnan eheys ja tasa-arvo, kestävä kehitys, moninaisuus, aktiivinen kansalaisuus, osallisuus sekä opintojen omaehtoisuus. Helsingin kaupungin arvot ja eettiset periaatteet ohjaavat osaltaan toimintaa.

Opisto uskoo ihmisen kykyyn kasvaa ja kehittyä koko elinikänsä ajan. Jatkuva oppiminen on tietojen ja taitojen laajentamista, uuden tiedon löytämistä ja oivaltamista sekä avain muuttuvassa yhteiskunnassa mukana pysymiseen.

Opisto kunnioittaa ihmisyyttä. Kaikessa toiminnassa edistetään tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja moninaisuuden toteutumista. Opistossa laaditaan säännöllisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, jossa määritellään tarkemmat toimenpiteet yhdenvertaisuustyölle.

Opisto edistää aktiivista kansalaisuutta sekä mahdollisuuksia kokea osallisuutta. Sivistys on aktiivista kansalaisuutta: tietoja ja taitoja sekä ymmärrystä ja vastuunkantoa itsestä, muista ja ympäristöstä. Se on myös osallisuutta, jonka myötä ihminen voi tuntea kuuluvuutta ryhmään ja vaikuttaa yhteiskuntaa ja itseään koskeviin asioihin.

Vapaan sivistystyön kukka. Toiminnan keskiössä on kuntalainen. Terälehdissä opetuksen tavoitteet yksilön tasolla. Verholehdissä opetuksen tavoitteet yhteiskunnan tasolla.

3. Helsingin opisto – opetuksen lähtökohdat

3.1 Oppimiskäsitys

Työväenopiston oppimiskäsityksen keskiössä on aikuinen opiskelija omine tarpeineen, tavoitteineen ja jo olemassa olevine taitoineen. Uudet taidot ja tiedot rakennetaan aiemmin opitun päälle. Opiskelijoita tuetaan ja ohjataan yksilölliseen oppimiseen, jossa aiemmin opittuja tietoja, taitoja ja kokemuksia soveltaen, yhdistäen ja laajentaen opitaan uutta. Näin toteutuu jatkuvan oppimisen periaate.

Opiskelija on vapaasti, itseohjautuvasti ja tavoitteellisesti toimiva. Hän tunnistaa omat kehittymismahdollisuutensa ja luottaa kykyihinsä. Oppiminen on opiskelijan aktiivisen toiminnan tulosta. Toiminnalliset ja tutkivat oppimistavat, joissa opiskelija itse tekee, kokeilee, tutkii, pohtii, analysoi ja löytää, vahvistavat itsenäistä päättelykykyä ja oivaltamista. Opiskelija on analyyttisesti ajatteleva ja toimii itse aktiivisesti uuden tiedon löytämiseksi ja taitojen oppimiseksi. Näin opiskelija myös kokee mielekkyyttä omasta kyvystään oppia ja onnistua.

Opiston opetus tukee ihmisen kykyä kasvaa ja kehittyä koko elinikänsä ajan eri taitojen saralla. Euroopan unionin määrittelemiä elinikäiseen oppimiseen sisältyviä avaintaitoja ovat viestintä äidinkiellä ja vierailta kielillä, matemaattis-luonnontieteellinen perusosaaminen, digitaaliset taidot, oppimistaidot, sosiaaliset ja kansalaistaidot, aloitekyky sekä kulttuuritietoisuus. Elinikäinen oppiminen on jatkuvaa oppimista, mutta myös oman osaamisen, oppimistavan ja -tarpeiden tunnistamista. Itselle uusia tai tärkeitä taitoja oppimalla tai näitä taitoja päivittämällä ja ylläpitämällä säilytetään mielekäs elämänlaatu ja osallisuus yhteiskuntaan pidempään.

Oppiminen tapahtuu vuorovaikutuksessa muiden kanssa. Opettaja on oppimista tukeva ohjaaja, joka motivoi, innostaa ja aktivoi opiskelijaa oppimaan sekä toimimaan muiden oppimisen edistäjänä. Sekä opettajan antama palaute että vertaispalaute muilta ryhmän jäseniltä tukevat opiskelijaa edistymisessään ja itse asettamiensa tavoitteiden saavuttamisessa. Yksilöllisten tavoitteiden huomiointi on tärkeää, mutta myös ryhmän ja kurssin yhteisiä oppimistavoitteita nostetaan esiin.

3.2 Oppimistarpeet ja kohderyhmät

Opetuksen ensisijaisena lähtökohtana ovat Helsingin kaupungin asukkaiden oppimis- ja kehittymistarpeet. Helsinki houkuttelee moninaisuudellaan, ja sen väestömäärä on jatkuvassa kasvussa. Väestörakenteen muuttuessa myös kohderyhmät muuttuvat ja kasvavat ja uusia oppimistarpeita ja -tapoja syntyy. Muutoksen jatkuvuus ja nopeus haastavat työväenopistoa uudenlaisen toiminnan kehittämiseen jatkuvasti. Tietoa oppimistarpeista kerätään osallistamalla kuntalaisia säännöllisten opiskelijapalautteiden, kurssitoiveiden ja asiakaskokemuskyselyiden avulla. Tarpeiden tunnistaminen on sekä reaktiivista nykyisten tarpeiden huomioon ottamista että proaktiivista tulevaisuuden ennakointia.

Kaupunkilaisilla on mahdollisuus vaikuttaa alueellisesti resurssien kohdentamiseen ja toiminnan suunnitteluun kaupungin osallistuvan budjetoinnin ja yhteissuunnittelun kautta. Toiminnan uudistaminen kaupunkilaisilta saadun palautteen perusteella lisää opiston toiminnan läpinäkyvyyttä sekä vahvistaa kansalaisdemokratiaa. Opisto tekee tiivistä

yhteistyötä toiminnan suunnittelussa myös opiskelijoista koostuvan Helsingin työväenopiston opistolaisyhdistyksen kanssa.

Opisto tarjoaa kaikille kuntalaisille mahdollisuuksia osallistua opetukseen varallisuudesta ja asuinalueesta riippumatta. Tämän vuoksi tarjontaa suunnitellaan tasapuolisesti eri alueille, kurssimaksut pidetään kohtuullisina ja erityisille kohderyhmille tarjotaan erilaisia alennuksia. Helsingissä mm. senioreiden ja muunkielisten kaupunkilaisten tavoittamiseen ja tarpeisiin vastaamiseksi tarvitaan uusia keinoja. Lisäksi mm. eri kaupunginosien segregatiota vähennetään kohdentamalla resursseja niihin kaupunginosiin, joissa on alhainen tulotaso ja korkea vieraskielisen väestön osuus.

Valtaosa opiston opetuksesta on kaikille avointa. Opetusta tarjotaan koko kaupungin alueella pääasiallisesti yli 16-vuotiaille kaupunkilaisille. Vaikka opetus lähtökohtaisesti suunnitellaan helsinkiläisten tarpeisiin, opetus on avointa myös muissa kunnissa asuville. Aikuisväestölle suunnatun opetuksen ohella opisto tarjoaa kursseja ja tapahtumia myös lapsiperheille. Osaan opetuksesta ohjataan opiskelijat erilaisten kaupungin ja työvoimahallinnon ohjauspalvelujen kautta.

Opiston toiminnan yhtenä periaatteena on tasa-arvoisen osallisuuden toteutuminen. Opetusta suunnitellaan myös erityisiä tarpeita palveleviksi joko pedagogisista syistä tai osallistumiskynnyksen madaltamiseksi. Muita perusteita voivat olla mm. yhteiskunnallisen syrjäytymisen ehkäiseminen, arjen hallinnan parantaminen ja osallisuuden kokemusten tarjoaminen. Opetuksen tavoitteita voidaan mahdollisuuksien mukaan yksilöllistää vastaamaan opiskelijan oppimisen ja osallistumisen edellytyksiä. Opetustarjontaa suunnitellaan myös sukupuolittaisesti. Opetustarjontaa voidaan perustelluista syistä suunnitella aliedustettuja sukupuolia kiinnostavaksi kehittämällä opetussisältöjä ja -menetelmiä tai lisäämällä hakevaa ja jalkautuvaa toimintaa sekä tiedotusta.

3.3 Opetuksen tavoitteet ja painotukset

Työväenopistossa tarjottava opetus perustuu hyvin perusteltuun, tutkimuksissa todennettuun tietoon. Opisto tarjoaa opetusta kaikille kuntalaisille yleissivistävänä ja vapaatavoitteisena, mutta kaikelle opetukselle on määritellyt tavoitteet. Kurssin suunnittelija ja opettaja päättävät kurssikohtaisista tavoitteista, ja kurssien tavoitteita määrittellään myös ryhmäkohtaisesti opiskelijoita kuulemalla.

Opiston kurssien tavoitteet kuvataan osaamisperusteisesti niin, että opiskelija hahmottaa helposti, mitä opetuskokonaisuudessa on mahdollista oppia ja minkä tasoinen kurssi on. Opiskelijalla on mahdollisuus itsenäisesti valita omaa tasoaan ja tarpeitaan vastaava kurssi tai opiskelija voidaan ohjata tasoaan vastaavalle kurssille. Osaamisperusteiset tavoitekuvaukset helpottavat kurssivalintaa ja selkeyttävät oppimisen tavoitteita opiskelijan näkökulmasta.

Opiston opetuksen painotettujen tavoitteiden taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset kehityslinjat, kaupungin strategiset tavoitteet sekä opiston oma tehtävä. Nämä tavoitteet

ohjaavat opetuksen suunnittelua: sisältövalintoja, opetusmenetelmiä ja oppimisympäristöjä, joilla on suuri rooli tavoitteiden saavuttamisessa.

Opiston toiminnassa painotetaan erityisesti seuraavaa neljää teemaa:

Moninaisuuden huomioiminen

Opiston toiminta tarjoaa foorumin erilaisten ihmisten kohtaamiselle sekä ihmisten yhteiskuntataitojen kehittymiselle ja kulttuurien rikastumiselle. Opisto arvostaa ihmisten moninaisuutta ja tukee tarjonnallaan ja toimillaan tasa-arvoista kohtelua ja sekä valmiuksia kohdata moninaisuutta. Moninaisuutta edustavat erilaiset kielelliset, uskonnolliset, identiteetilliset ja katsomukselliset piirteet. Yhteiskunnassa erityistä huomiointia tai tukea vaativien ryhmien sekä vähemmistöryhmien tavoittaminen ja osallistaminen tasaveroisesti muiden kanssa on opiston tavoite. Kielitietoinen opetus tukee moninaisuutta. Opetuksessa arvostetaan monikielisyttä ja huomioidaan kielen rooli oppimisessa. Kieli on oppimisen väline, mutta samalla myös oppimisen kohde kaikissa oppiaineissa. Kun kielen merkitys tiedostetaan kaikessa opetuksessa ja sitä muokataan käyttötilanteeseen sopivaksi, on opetus tasa-arvoista, osallistavaa ja entistä saavutettavampaa.

Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen

Opisto edistää koko toiminnallaan kaupunkilaisten henkistä, fyysistä ja sosiaalista hyvinvointia. Opistolla on oma roolinsa uudenlaisten kansanterveydellisten ongelmien ratkaisemisessa. Erityisesti ikääntyvän väestön hyvinvoinnin edistäminen on toiminnan tavoitteena. Yksinäisyys haittaa monien elämänlaatua, mihin opisto tarjoaa vastapainoksi yhteisöllisiä kokemuksia. Tavoitteena on terveellisten elämäntapojen ja henkisen hyvinvoinnin tasapaino. Harrastukset ja opinnot ylläpitävät vaikeassa elämäntilanteessa olevien elämäniloa ja ehkäisevät syrjäytymistä. Opistossa tapahtuva yhdessä tekeminen, sosiaaliset suhteet, ryhmäytyminen, oppimisen, ilon ja elämyksien kokeminen lisäävät yhteenkuuluvuuden ja elämän merkityksellisyyden tunnetta.

Demokratian ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen

Opisto tukee kaupunkilaisten aktiivista kansalaisuutta tarjoamalla demokratiassa tarvittavia tietoja ja taitoja. Näitä ovat tiedon hankinnan, tulkinnan ja tuottamisen taidot sekä kommunikaatiotaidot. Näihin taitoihin liittyy vahvasti myös lukutaito laajasti ymmärrettynä. Monilukutaidon oppiminen on elinikäinen prosessi, joka edellyttää jatkuvasti muuttuvien tieto- ja viestintäteknologioiden joustavaa oppimista, kriittistä tulkintamista ja soveltamista. Opiston toiminnan lähtökohtia ovat tieteenomaisuus ja tilan tarjoaminen ihmisten kunnioitettavalle kohtaamiselle.

Kestävä kehitys ja ilmastonmuutoksen hillintä

Kaikessa toiminnassa ja opetuksen toteuttamisessa huomioidaan kestävän kehityksen periaatteet: ekologinen, taloudellinen ja sosiaalis-kulttuurinen kestävyys. Opisto on sitoutunut ilmastonmuutoksen hillintään ja sopeutumiseen sekä vapaan sivistystyön arvojen perusteella että toteuttamalla kaupungin hiilineutraaliusohjelmaa. Tarjoamalla tietoa, toimimalla esimerkkinä ja tekemällä näkyviä ratkaisuja arjessa opisto välittää arvoja ja edistää asennekasvatusta. Opisto toimii kestävän kehityksen periaatteiden toteuttajana, tiedon välittäjänä, yhteiskunnallisen keskustelun mahdollistajana ja kaupunkilaisten aktivoijana.

3.4 Yhteistyö ja kehittäminen

Monipuolisen opetustarjonnan toteuttaminen ja opetuksen kehittäminen edellyttävät jatkuvaa yhteistyötä niin työväenopiston ja kaupungin sisäisesti kuin myös monien muiden ulkopuolisten tahojen kanssa. Yhteistyö lisää myös osaamisen jakamista, kohderyhmien tavoitettavuutta sekä taloudellista tehokkuutta.

Opiston yhteistyöverkostoihin kuuluvat kaupungin muut toimialat, kuten sosiaali- ja terveys- sekä kulttuurin ja vapaa-ajan toimiala, muut pääkaupunkiseudun vapaan sivistystyön oppilaitokset, toisen ja korkea-asteen oppilaitokset, TE-toimistot sekä järjestöt ja yhdistykset.

Opiston monet toimipisteet sijaitsevat kulttuuritalojen yhteydessä. Kulttuuritalot ovat opistolle tärkeitä yhteistyökumppaneita niin tilojen, markkinoinnin kuin tapahtumien järjestämisessä. Asiakaskunta on sama ja alueellinen kehittäminen molemmille osapuolille tärkeää.

Opisto tekee yhteistyötä Helsingin yliopiston opettajankoulutuksen kanssa ottamalla vuosittain vastaan opettajaharjoittelijoita eri oppiaineisiin. Opisto voi solmia halutessaan opetusharjoittelua koskevan sopimuksen myös muiden opettajankoulutusta antavien oppilaitosten kanssa.

Erialaisten kehittämisprojektien ja hankerahoituksen avulla opisto kehittää ja monipuolistaa toimintaansa jatkuvasti. Lisärahoitusta haetaan toiminnan kannalta ajankohtaisiin ja mielekkäisiin hankkeisiin kunnan ulkopuolelta: valtiolta (esim. Opetushallitus, opetus- ja kulttuuriministeriö, Euroopan sosiaalirahasto), kansainvälisistä rahoituslähteistä (esim. Erasmus+) ja rahastoilta. Opisto toimii myös kansainvälisessä verkostoyhteistyössä aktiivisesti. Kansainvälisen kehittämissyhteistyön tavoitteena on laajemman, kulttuurisesti moninaisemman näkökulman sekä eurooppalaisen vertailutiedon saaminen.

Opiston sisäistä kehittämistä tehdään ainealarajat ylittävästi opetustarjonnan, tapahtumien sekä muun toiminnan suunnittelussa, mm. laaja-alaisissa opetuskokonaisuuksissa, lähtökohdallisessa pedagogiikassa, opetusteknologian saralla ja yhteistyökurseissa sekä kokeilemalla yhteisopettajuuden muotoja. Monitieteinen yhteistyö on voimavara, jota hyödynnetään jatkuvasti. Eri oppiaineiden opetusdidaktiikka ja tapa hahmottaa opetusta antavat virikkeitä uudistumiseen ja pedagogisen näkökulman laajentamiseen koko henkilöstön kesken. Laaja-alainen eli oppiainerajat ylittävä opetus edistää avarakatseisuutta ja auttaa opiskelijoita tulkitsemaan ja yhdistämään tietoa eri muodoissa ja etsimään sitä eri konteksteista. Yhteiskunnallisia ilmiöitä ja ainesisältöjä voidaan käsitellä eri oppiaineiden yhteistyönä kurseilla tai opintokokonaisuuksissa.

4. Opetuksen järjestäminen

4.1 Opetusmuodot ja -menetelmät

Työväenopiston tavoitteena on laaja, monipuolinen ja korkeatasoinen opetustarjonta, joka tukee ihmisen kokonaisvaltaista kehittymistä. Tarjonta ylittää aina alkeis- ja perustaitojen kurseista hyvin pitkälle edistyneisiin opintoihin. Opetus vaihtelee tavoitteeltaan, muodoltaan ja kestoaltaan: kertaluentoja, luentosarjoja, lyhytkurseja, intensiivikurseja, tai koko opetuskauden kestäviä kurseja järjestetään. Suuri osa opetuksesta voidaan järjestää myös verkko- ja monimuoto-opetuksena, joka mahdollistaa joustavan osallistumisen. Opiskelijoiden tarpeiden mukaan voidaan järjestää eri tavoin eteneviä tai aikataulutettuja kurseja. Kurssit voivat muodostaa opintokokonaisuuksia, jotka mahdollistavat opiskelijan pitkäjänteisen kehittymisen. Yleisluennot ja muut maksuttomat tilaisuudet mahdollistavat matalan kynnyksen tutustumisen ja osallistumisen opiston toimintaan.

Opistossa toteutettavat esitykset, näyttelyt ja konsertit ovat myös oppimistapahtumia. Opittujen taitojen tai tehtyjen tuotosten esittämisestä syntyy oppimiskokemuksen lisäksi myös taiteellinen elämys sekä tekijälle että kokijalle. Opiskelijaryhmät tai yksittäiset opiskelijat ja opettajat voivat järjestää esityksiä oppimastaan tai näyttelyitä tuotoksistaan.

Uuden tiedon oppimiseksi voidaan käyttää useaa erilaista, eri aistien kautta välittyvää opetusmenetelmää. Opetusmenetelmät mukautetaan aina opetettavaan sisältöön sekä ryhmän kykyyn ja tavoitteisiin. Opetustilanteen ulkopuolella tapahtuvien kokemusten ja oppimisen sitominen opetettavaan on tärkeää. Erilaisten opetusmetodien hyödyntäminen palvelee erilaisia opiskelijoita ja tiedon monenlaista prosessointia. Ne myös tukevat opiskelijoita oppimaan oppimisessa ja omien oppimistyylien sekä erilaisten menetelmien löytämisessä.

Aikuispedagogiset lähtökohdat ohjaavat opetusmenetelmien valintaa ryhmä- ja ainealakohtaisesti. Aikuisten opetukseen sisältyy monia huomioitavia asioita. Ihmisen oppimiskyky säilyy koko eliniän, mutta ikä voi vaikuttaa fysiologisesti kognitiiviseen toimintakykyyn. Fysiologisten muutosten vaatimat menetelmät huomioidaan opetuksessa soveltuvilla ja monipuolisilla opetusmenetelmillä. Opiston opiskelijat ovat iältään, taustaltaan ja aikaisemmilta oppimiskokemuksiltaan erilaisia. Ryhmän heterogeenisuus ja yksilölliset erot pyritään muuntamaan opetukselliseksi voimavaraksi. Opiskelijoiden mahdollisista lähtökohdista johtuvaa erilaisuutta voidaan hälventää pedagogisilla valinnoilla.

Opetusmenetelmän valinta vaikuttaa opiskelijan omaan rooliin oppimisessa sekä opiskelun mielekkyyteen. Opetusmenetelmien tulee edistää opiskelijan omaa aktiivista oppimista sekä vuorovaikutustaitoja. Motivaatiota lisäävät aikuisille soveltuvat opetusmateriaalit ja harjoitukset sekä opiskelijoiden omien tavoitteiden ja toiveiden kuuleminen. Työtavoista keskustellaan ryhmäkohtaisesti opiskelijoiden toiveita kuunnellen. Opiskeltavat tiedot ja taidot kytetään opiskelijan omiin kokemuksiin sekä ajankohtaisiin yhteiskunnallisiin ilmiöihin, jotka motivoivat merkityksellisyydellään oppimaan ja yhdistämään tietoa. Opiskelijaa ohjataan opinnoissaan vuorovaikutustaitoihin: kykyyn perustella näkemyksiä, kuulla muiden mielipiteitä, ymmärtää ilmiöiden suhteita laaja-alaisesti eri näkökulmista sekä soveltaa

saamaansa tietoa kriittisesti. Kriittisen tulkinnan ja erilaiset viestimisen taidot ovat tärkeitä ympäristön hahmottamisessa ja tiedon hankinnassa.

4.2 Oppimisympäristöt

Valtaosa työväenopiston opetuksesta on ryhmäopetusta, jossa opettajan ja ryhmän välinen sekä opiskelijoiden keskinäinen vuorovaikutus ja yhteisöllinen oppimisen tuki ovat tärkeitä ja kaikkien ryhmäläisten oppimista edistäviä tekijöitä. Ryhmä itsessään on oppimisympäristö. Yhdessä työskennellessä jokainen jäsen vaikuttaa vuorovaikutustaidoillaan myös muiden oppimiseen.

Oppimisympäristöllä tarkoitetaan myös laajasti erilaisia oppimiseen liittyviä fyysisiä, virtuaalisia, sosiaalisia ja henkilökohtaisia oppimisen tiloja. Opetusta järjestetään toimintaan soveltuviin paikkoihin ja tiloihin, joissa on otettu huomioon saavutettavuus, esteettömyys, opetettavan oppiaineen tarpeet sekä viihtyisyys ja työturvallisuusnäkökohdat. Turvallinen tila on oppimisen edellytys. Toimipisteiden aulatilat ja avoimet oppimistilat kannustavat itseopiskeluun ja kohtaamiseen. Opiston omien tilojen lisäksi opetusta järjestetään paljon kouluilla.

Opiston opetustilat mahdollistavat perinteisen luokahuoneopetuksen, ja myös erikoistiloja ja monenlaiseen opetukseen soveltuvia tiloja on runsaasti. Erikoisluokkia on keskitetty tiettyihin opetuspisteisiin ympäri Helsinkiä. Erikoisluokat ovat tiloja, joissa tarvittavat välineet tai tilamuoto on tiettyyn opetukseen soveltuva, esimerkkinä valokuvauksen pimiö, kotitalouden opetuskeittiöt, kuvataiteen keramiikkaluokat sekä liikuntasalit.

Opistolla on oma kirjasto ja avoin oppimisympäristö, jotka palvelevat opiskelijoita, opettajia, opetuksen suunnittelijoita ja opetusharjoittelijoita tarjoamalla tiloja, välineitä, materiaaleja ja ohjausta joustavaan itseopiskeluun ja opetuksen suunnitteluun. Kirjaston tiloissa järjestetään myös yhteistyössä eri ainealojen kanssa luentoja ja tapahtumia. Opiston toiminnan painotusten mukaisesti kirjasto tukee demokratiaa ja aktiivista kansalaisuutta ohjaamalla asiakaspalvelussaan kaupunkilaisia tunnistamaan ja arvioimaan yhteiskunnallisessa osallistumisessa välttämättömiä sekä aineellisia että digitaalisia aineistoja ja palveluita.

Opisto käyttää koko kaupunkia oppimisen ympäristönä. Oppiminen ei aina tapahdu oppilaitoksessa ja luokahuoneessa, vaan oppimisen tilana voi joustavasti toimia myös muu kaupungin tila esim. museo, kirjasto, liikuntapaikka, puisto, kahvila tai kävelyretki. Koko kaupungin hyödyntäminen tuo vaihtelua, toiminnallisuutta ja elämyksiä oppimiseen, ja sen käyttöön rohkaistaan, mikäli se opetussisältöön mielekkäästi sopii.

Opetusta toteutetaan ja laajennetaan tieto- ja viestintäteknologiaa hyödyntäen, mm. verkkokursseina ja monimuoto-opetuksena. Verkko-opetuksen välineiden ja sähköisten alustojen avulla monipuolinen ryhmäopetus ja vuorovaikutus opettajan ja opiskelijoiden välillä mahdollistuvat joustavasti. Opiskelijaa ohjataan hyödyntämään itsekkin oppimisessaan digitaalisuutta. Opetuksen ja oppimisen tukena käytetään monipuolisesti sähköisiä oppimisympäristöjä, materiaaleja sekä tiedon hakua ja tuottamista.

Opistossa kokeillaan jatkuvasti uusia opetuksen järjestämisen muotoja. Avoimet oppimisympäristöt, pop up -toiminta ja työpajatoiminta yms. madaltavat kynnyksiä osallistua opetukseen. Pop up -toimintaa ovat erilaiset tapahtumat ja teemapäiviin liittyvät työpajat, samoin kuin erilaiset avoimet opintopiirit, jalkautuva neuvonta ja tietoiskut.

4.3 Arviointi ja osaamisen tunnustaminen

Arviointi käsitetään työväenopistossa laajasti oppimisen ja opetustapahtuman arviointina, opiston toiminnan arviointina sekä asiakkailta saatavan palautteen analysointina. Arviointi auttaa koko opistoa ja opettajia kehittymään työssään sekä opiskelijaa opinnoissaan. Opisto arvioi antamaansa opetusta keräämällä opiskelija-, kumppanuus- ja sidosryhmäpalautetta määrävuosittain, tekemällä itsearviointia sekä käyttämällä tarvittaessa ulkopuolista arviointia.

Opettaja arvioi opetustaan jatkuvasti opetuksen edetessä sekä opiskelijoilta kerätyn kurssipalautteen avulla. Palautteen tarkoituksena on arvioida, miten hyvin toteutettu opetustarjonta ja muu opetukseen liittyvä toiminta on vastannut sille asetettuja tavoitteita koko organisaation tasolla sekä ainealojen ja oppiaineen sisällä. Arvioinnin tavoitteena on tukea opiston toiminnan kehittämistä ja parantaa oppimisen edellytyksiä.

Opiston opetus ei ole tutkintotavoitteista, minkä vuoksi opintojen edistymisestä ei yleisesti anneta opiskelijalle numeerista arviointia eikä arvosanoja. Opiskelija saa halutessaan osallistumistodistuksen opinnoistaan. Osa opinnoista voidaan määritellä sellaisiksi, joissa arviointia tehdään. Näitä ovat tällä hetkellä taiteen perusopetus sekä luku- ja kirjoitustaidon opinnot. Tavoitteena on laajentaa arvioinnin piirissä olevia opintoja niin, että opiskelijan taitoja voidaan arvioida osaamisen tunnustamiseksi hänen niin halutessaan. Ainealat määrittelevät omat opiskelija-arvioinnin periaatteensa. Osalla kursseista opinnot voidaan myös kirjata osaamismerkkeinä tai opintopisteinä suorituksiksi. Näin ollen opiston opintoja voidaan sisällyttää osaksi opiskelijan muita opintokokonaisuuksia myös muissa oppilaitoksissa.

Opistossa tuetaan opiskelijoita vertais- ja itsearviointiin. Oppimisen arvioinnin tehtävänä on antaa opiskelijalle palautetta hänen oman oppimisensa etenemisestä, tukea opiskelijan omaehtoisuutta ja luovuutta sekä kannustaa jatkamaan opiskelua. Vertaisarviointi tukee opiskelijan kehittymistä vuorovaikutuksessa muiden kanssa ja laajentaa näkökulmaa omasta osaamisesta. Itsearviointin kautta opiskelija oppii huomaamaan oman edistymisensä ja ottamaan vastuuta omasta oppimisestaan. Oppimisen arvioinnilla ohjataan, motivoidaan ja kannustetaan opiskelijaa tavoitteiden saavuttamiseen. Tavoitteena on opiskelijan myönteisen minäkuvan kehittyminen.

Opiston toimintaan kuuluvat olennaisesti näyttelyt, tapahtumat, esitykset ja konsertit. Ne toimivat osana opiston toiminnan julkista arviointia. Näyttelyiden ja esiintymisten kautta myös opiskelijat voivat arvioida omaa kehittymistään ja osaamistaan.

5. Ainealat

Työväenopisto tarjoaa opetusta taito-, taide-, kieli- ja tietoaineissa. Ainealat muodostuvat oppiaineesta tai useammasta saman aihealueen oppiaineista. Tuntimäärät opetuksen suunnittelua ja toteutusta varten vahvistetaan ainealoille vuosittain. Tuntiresurssien jakoon ja muutoksiin vaikuttavat kaupungin strategiset linjaukset, opiston tavoitteet ja kuntalaisten muuttuvat oppimistarpeet. Tässä luvussa esitellään opiston tämänhetkiset ainealat, joista opetustarjonta muodostuu. Tarkemmat ainealakohtaiset esittelyt ja opetuksen tavoitteet löytyvät kunkin ainealan omasta opetussuunnitelmasta.

Hyvinvointi ja terveys

Kaupunkilaisten kokonaisvaltainen hyvinvointi on yksi opiston päätavoitteista. Ainealan opetuksen tavoitteena onkin edistää kaupunkilaisten terveellisiä elämäntapoja, henkistä hyvinvointia ja näiden tasapainoa sekä tukea ihmisten ja heidän läheistensä hyvinvoinnin parantamista ja ylläpitoa. Lyhytkursseilla ja luennoilla perehdytään terveystietoon mm. kansanterveyden ja elämänlaadun näkökulmista. Erilaisten menetelmien ja harjoitteiden avulla on mahdollista vahvistaa mielen ja kehon hyvinvointia sekä terveellisten valintojen tekemistä.

Ihminen, yhteiskunta ja kulttuuri

Opetuksen tavoitteena on herättää kiinnostusta yhteiskunnallisiin asioihin tarjoamalla monipuolista tietoa ja taustoja ajankohtaisille ilmiöille sekä lisätä kulttuurista ymmärtämystä. Opetustarjonta koostuu yleissivistävistä kursseista ja luennoista, kurssi- ja luentotarjonta uusiutuu jatkuvasti. Oppiaineita ovat mm. filosofia, historia, kulttuurintuntemus, sukututkimus, psykologia ja kasvatustieteet, asuminen ja sisustussuunnittelu, yhteiskuntatietous sekä viestintä ja puheviestintä.

Kielet

Työväenopiston kielivalikoima on laaja. Tarjonnassa on yli 20 kieltä suurimmista maailmankielistä harvinaisempiin. Opetuksen pääasiallisena tavoitteena on suullisen kielitaidon kehittäminen sekä kulttuuritiedon lisääminen. Kurssitasot noudattavat Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoluokitusta. Tarjolla on koko lukukauden kestäviä kurssien lisäksi mm. lyhyt-, intensiivi- ja verkkokursseja.

Kirjallisuus, teatteri, äidinkieli

Opiskelun tavoitteena on tulla tietoiseksi kielestä, sen keinoista, ilmaisuvoimasta ja merkityksestä suullisen, kirjallisen ja kehollisen ilmaisun aloilla sekä soveltaa opittua. Luovuus, itseilmaisu, sanataide ja monilukutaidot sekä niiden kehittäminen vuorovaikutteisesti ovat oppiaineiden perusta. Opetusta on kirjallisuudessa, luovassa, elämäkerrallisessa ja tietokirjoittamisessa, teatterissa, puheilmaisussa ja lausunnassa sekä äidinkielessä. Luovan kirjoittamisen ja teatterin aloilla opiskelija voi rakentaa taidoissa etenevän opintopolun. Oppiaineissa voidaan järjestää myös taiteen perusopetuksen opintokokonaisuuksia.

Kotitalous

Ainealan opetuksen tarkoituksena on kehittää arjenhallinnan edellyttämiä tietoja, taitoja ja tiedonhankintaa. Opetus koostuu ruoanvalmistuksen ja kodinhoidon kursseista, havaintoesityksistä, neuvontapisteistä ja luennoista. Tavoitteena on ohjata opiskelijoita

ottamaan vastuuta omasta ja lähiympäristön hyvinvoinnista sekä tarjota vastapainoa ja elämyksiä arjen keskelle. Yhdessä työskentely, vuorovaikutus muiden opiskelijoiden kanssa sekä tekemisen prosessista saatava onnistuminen antavat elämäniloa.

Kuvataide

Opetuksen tavoitteena on tukea monipuolisesti opiskelijoiden kuvallisen ja visuaalisen ilmaisu- ja lukutaidon kehittymistä, kannustaa heitä aktiiviseen vuorovaikutukseen kulttuurillisen ympäristönsä kanssa sekä tarjota mahdollisuuksia tutustua kuvataiteeseen historiallisena ja ajankohtaisena ilmiönä. Opetuksen suunnittelussa pyritään huomioimaan eri oppimis- ja opiskelutapoja sekä mahdollistamaan lyhyt- ja pitkäjänteinen opiskelu erilaisten kurssien, luentojen sekä tapahtumien muodoissa.

Käsityö

Käsityö on laaja-alainen ja monimateriaalinen oppiaine, jonka keskiössä ovat käsityötaidot, käsityön suunnittelu- ja valmistusprosessi sekä käsityöllisen toiminnan yksilölliset ja yhteisölliset vaikutukset. Tavoitteena on vahvistaa opiskelijan teknistä taitoa, visuaalista ja materiaalista ilmaisua sekä teknologiaosaamista. Käsityöopetus ohjaa ympäröivän maailman havainnointiin ja tutkimiseen sekä kokemuseräisen ja opitun tiedon soveltamiseen osana opiskelijan omaa käsityöprosessia. Käsityöopetus lisää opiskelijan toiminnallisia valmiuksia ja edistää hyvinvointia.

Liikunta

Opetuksen tavoitteena on lisätä opiskelijan kokonaisvaltaista hyvinvointia ja terveyttä sekä edistää liikunnallista elämäntapaa. Tanssiaineissa korostuu myös kehollisen itseilmaisun taidot. Aineala tarjoaa mahdollisuuksia hankkia tietoa ja kokemuksia eri liikuntamuodoista sekä taitoja, joiden avulla ylläpitää ja kehittää niin fyysistä kuin psyykkistä ja sosiaalistakin toimintakykyä. Opetuksessa korostuu yhdessäolo, vuorovaikutus, elämyksellisyys ja luovuus. Opetuksen toteuttamisessa hyödynnetään vuodenaikojen, luonnon ja kaupunkiympäristön tarjoamia mahdollisuuksia toteuttaa liikunnallisuutta.

Luku- ja kirjoitustaidon opetus

Luku- ja kirjoitustaidon opetus on tarkoitettu maahanmuuttajille, joiden luku- ja kirjoitustaito ei riitä opiskeluun, työssäkäyntiin tai arjen asiointitilanteista selviytymiseen. Tavoitteena on oppia suullisen kielitaidon alkeita sekä kehittää luku- ja kirjoitustaitoa monipuolisesti ja järjestelmällisesti. Opetuksessa käytetään toiminnallisia menetelmiä, harjoitellaan digitaitoja ja toteutetaan yhteisopetusta taito- ja taideaineiden kanssa. Koulutukseen sisältyy myös henkilökohtaista ohjausta.

Luonto, ympäristö ja liikenne

Tavoitteena on tutustua luonnontieteen ilmiöihin, luonnon monimuotoisuuteen ja omaan lähiympäristöön. Aiheina käsitellään myös ajankohtaisia ympäristökysymyksiä kuten ilmastonmuutosta, hiilineutraaliutta ja ekologisia elämäntapoja. Retkikursseilla tavoitteena on oppia retkeilyn perustaitoja, havainnoimaan luonnon ilmiöitä sekä hyödyntämään luonnon antimia. Liikenteen opetuksen tavoitteena on tarjota perustiedot turvalliseen liikkumiseen sisävesillä ja saaristossa.

Media

Median opetus tähtää medialukutaidon kehittymiseen. Nopeasti muuttuvat mediaympäristöt edellyttävät kansalaisilta kykyä soveltaa viestintätaitojaan välineelle ja tilanteeseen sopivaksi. Ainealan opetus tarjoaa keinoja teknisten taitojen, ilmaisullisten ja luovien taitojen, sekä kommunikaatiotaitojen kehittymiseen. Samalla ohjataan opiskelijaa tarkastelemaan sisältöjä eettiseltä kannalta. Tämä mahdollistaa osallistumisen yhteiskuntaan sen tasavertaisena jäsenenä.

Musiikki

Musiikinopetuksen keskeisinä tavoitteina on opiskelijan musiikillisen ymmärryksen kehittäminen ja laajentaminen, musiikillisten tietojen ja taitojen syventäminen sekä elämyksellisyys. Musiikkia voi opiskella solistisissa aineissa kuten laulussa ja eri instrumenteissa, erilaisissa kuoroissa, soitin- ja lauluyhtyeissä sekä orkestereissa. Lisäksi voi opiskella musiikin teoriaa ja musiikkiteknologiaa. Luennot, esitykset ja konsertit ovat kiinteä osa musiikinopetusta. Oppiaineessa voidaan järjestää taiteen perusopetuksen opintokokonaisuuksia.

Suomi toisena kielenä (S2)

S2 -opetus tarjoaa suomen kielen opetusta niille, joiden äidinkieli on muu kuin suomi. Opetuksen tavoitteena on luoda edellytykset suomalaiseen yhteiskuntaan osallistumiseen ja kotoutumiseen. Kurssitasot noudattavat Eurooppalaisen viitekehyksen taitotasoluokituksia. Opetuksessa painottuu funktionaalinen kielenoppiminen: toiminnalliset menetelmät, suullisen kielitaidon aktivointi ja kielen käyttö vuorovaikutustilanteissa. Opistossa järjestetään myös suomen kielen keskitason yleistä kielitutkintoa.

Tietotekniikka

Tietotekniikkaopetuksen tavoitteena on tukea kansalaisen digitaalista arkea. Opetustarjonnassa on laitteiden, käyttöliittymien sekä palveluiden perusopetusta ja opastusta liittyen tieto- ja viestintäteknikkaan, mobiililaitteisiin ja tietosuojaan. Opetusta järjestetään pääasiassa ryhmissä paikan päällä tai etänä, kursseilla, työpajoissa, luennoilla ja tietoisuuksissa. Opastus on pääasiassa henkilökohtaista digitukea.

Liite 1. Helsingin kaupungin kasvatuksen ja koulutuksen toimiala: Elinikäisen oppimisen polku

